

Столетия наред харемът, неговите обитатели (по-скоро обитателки) и тяхното ежедневие са обект на фантазиите на редица писатели, поети, художници и пътешественици. Обвит в тайнствена мистерия, далеч от очите и ушите на обикновените хора, отделението, в което живее семейството на султана, крие най-съкровени държавни тайни и е арена на политически, династически и любовни интриги. Западът често гледа на жените в харемите като на обикновени робини и сексуални обекти¹, но всъщност на практика може да се види, че това далеч не е така.

Целта на текста е да установи ролята на харема на политическата сцена на Османската империя и влиянието му върху развитието на страната в периода XVI – XVII в.² Във връзка с това се разглеждат йерархията и оформянето на институцията и се привеждат два примера – случаите на Хюррем султан (1502/4 – 1558 г.) и на Кьосем султан (ок. 1582 – 1651 г.).

Тайнствеността на харема се обуславя още от самия произход и етимологично значение на думата. „Харем“ е една от важните лексеми в ислямския речник, произхождаща от арабския корен „h-r-m“. Той се асоциира с дефинициите „забранен, незаконен, „свещен, неприкосновен или табу“. Това свещено пространство е със забранен или контролиран достъп, в което присъствието на определени лица или начини на поведение са недопустими.

(adsbygoogle = window.adsbygoogle || []).push({});

За сакралността и значимостта на харемите за мюсюлманите може да се съди по една най-важните титли, които султаните носят след 1517 г.³ – „слуга на двете възвишени светилища“ (had?m ul-haremeyn ?l-?erefeyn), т.е. слуга на двата харема Мека и Медина. Мюсюлманската общност в Йерусалим също е наричана „възвишено светилище“ (haremi ?erif), а в османския език лексемата се използва за обозначаването на вътрешния двор на джамия – т.е. нейното свещено пространство.⁴

Самият султан не е „божествен“, но е възприеман като „Божията сянка на Земята“. В този смисъл се създава едно сакрално пространство за неговото присъствие. Тъй като падишахът живее в това вътрешно отделение на двореца, то е известно под наименованието „имперски харем“⁵

В края на XVI в. се основава втора част от лични отделения, в които да живеят жените и децата от султанското семейство, това пространство започва също да се нарича „императорски харем“ заради присъствието на султана, а не заради жените му. Там се съхраняват и реликвите на исляма, донесени в Истанбул след покоряването на Мамелюкския султанат през 1517 г.⁶

Един от основните проблеми за учените, занимаващи се с харема, е оскъдността на информацията именно поради този сакрален характер на пространството и формиралата се впоследствие институция. Данни за функционирането на харема могат да бъдат открити в съчиненията и писмата от XVI и XVII в. на европейските посланици в Истанбул и особено на техните жени, както и в записките на заложници и ренегати, работили в двореца. Разбира се, някои от писанията трябва да се четат много внимателно, защото, както пише Лесли Пиърс, описанията „на харема и сексуалните практики на султана“ понякога помагат в продажбата на книги за османците и поради тази причина очевидно се включват.⁷ Те представляват често смесица от факти, ереси и фантазия.

Основната задача на харема е да осигури наследници на Османската династия, контролирайки чрез структурата си резултатите от сексуалната активност на владетеля.⁸ Оформянето му като институция започва след управлението на султан Сюлейман (1520 – 1566 г.), когато се променя редът в отношенията между падишах и наложници (cariyeler - джарийелер).

Османската династия е първата мюсюлманска династия, практикуваща конкубината,⁹ т.е. безбрачното съжителство на султана с робиня, която фактически осигурява

наследник. Причината за това, както обяснява Осман бей е, че господарят се смята за „висше божествено същество, което е над всички свои поданици“, той е „нещо като идол, издигнат на върха на социалната камбанария, която хората от по-долните стъпала...не смеят дори да погледнат“. Авторът пише, че ако падишахът намери жена от средата на своите поданици, то той би компрометирал своето величие.¹⁰

Наложницата е купувана от пазарите за роби или е подарявана на султана. По произход може да е босненка, албанка, гъркиня, сръбкиня, кавказка, черкезка, рускиня и т.н., задължително немюсюлманка. След като попада в харема, името на робинята бива сменено, като в повечето случаи е свързано с уменията и външните характеристики на момичето. Изследователката Фани Дейвис пише, че популярни имена са били Гюлбахар (пролетна роза), Нешедил (с весело сърце), Назикемсал (пример за учтивост) и т.н., а през XVII в. са комбинация, включваща джан (душа), гюл (роза), нур (светлина) и т.н.¹¹ Освен това след време тя приема и исляма.¹²

През 1468 г. султан Мехмед II Завоевателя (1444 – 1446 г.; 1451 – 1481 г.) се настанява в новопостроения дворец „Топкапъ“, докато неговите жени и деца остават в стария дворец (saray-? atik, Ески сарай), изграден след превземането на Константинопол през 1453 г. Харемът, помещаващ се в третия двор на Новия дворец, е мъжко пространство, място за политика и обучение на бъдещите администратори на империята.

През XV в. „кариерата“ на наложницата се развива между двата двореца – Стария и „Топкапъ сарай“. Първоначално конкубинката преминава обучение (писане, четене, ръкоделие, музика, танци, изкуството на прелъстяването и т.н.) в Стария дворец, а ако бъде забелязана от султана, т.е. се превърне в „гъозде“¹³, тя е отвеждана в Новия дворец. Там нейната роля е на сексуален партньор на падишаха за недълъг период от време. Ако забременее, е връщана в Ески сарай, като ? се предоставя апартамент и прислуга.¹⁴ Правилото гласи: „една майка – един син“, т.е. след като някоя от наложниците роди мъжка рожба на династията, то тя спира да има сексуални контакти с владетеля. Нейната нова роля е на майка, носеща отговорността за здравето, възпитанието и обучението на детето, и цялото ?

внимание се концентрира върху тази задача. Когато принцът (?ehzade) достигне подходяща възраст, той заедно със своята майка отива в някоя от провинциалните столици, за да основе свое „домакинство“¹⁵ и да трупа управленски опит. Ограничаването на способността на султанските жени да раждат само по един син е пример за османската политика на манипулация над сексуалността и репродукцията като контролираща сила.¹⁶ Лесли Пиърс отчита, че най-големият източник на власт за династичните майки е именно раждането на мъжки наследник.¹⁷ С ограничаването на раждаемостта всъщност се ограничава властта на жените.

(adsbygoogle = window.adsbygoogle || []).push({});

Този ред обаче търпи промени при управлението на Сюлейман Великолепни (1520 - 1566). От една страна, той дава на своята любимка Хюррем новата титла „хасеки“¹⁸, превръщайки кратките сексуални отношения между падишаха и наложницата му в продължителна връзка.¹⁹ От друга страна, тя се премества заедно със своите деца и прислуга в Новия дворец²⁰, в административното и политическо сърце на Османската империя.

След Сюлеймановото управление владетелите започват да водят сравнително уседнал живот, техните семейства се консолидират в столицата и вече до края на XVI в. никой член на османската фамилия с изключение на султана не напуска Константинопол.²¹ Това се обяснява с преместване на фокуса от военните завоевания към администрирането на територията.²² С инкорпорирането на харема (майката, жените, дъщерите, неомъжените сестри на падишаха и обслужващия ги персонал) в Топкапъ той започва да се изгражда като институция и броят на обитателите му нараства значително, което довежда и до нуждата от йерархизация.²³

Лесли Пиърс в своя труд, посветен на харема, представя една ранна йерархична схема. Тя класифицира обитателките в три раздела. Най-горният е за елита: всички носителки на титлата султан. Това са валиде султан (майка на султана), хасеки султан, принцете, принцесите, а приблизително след 1620 г. се включват също дойките (daye khatun) и кетхуда хатун (ketkh?da khatun)²⁴. Вторият пояс е изграден от административния и обучаващия персонал и жените с някакъв статут, а третият – най-многолюдният, е съставен от прислугата.²⁵

В своето съчинение майор Осман бей пък представя следната по-късната пирамидална структура: Валиде султан (майка на султана); хазнедар уста (велика икономка); баш кадън (първата съпруга на султана), втора, трета и четвърта кадъна; баш ирбал (първата фаворитка на султана), втората, третата и т.н.; хиезде²⁶ (момичета, забелязани от султана); кадъни ефенди (майки на принцове или принцеси) и накрая са неомъжените принцеси по кръв.²⁷

От разгледаните йерархични структури прави впечатление, че и в двата случая на върха стои фигурата на „валиде султан“. Майката на султана е наричана „венец на забулените с фереджета глави“, „първа сред срамежливите жени, носещи фереджета, т.е. мюсюлманките“.28 Може да се твърди, че това е най-висшият пост, който една жена може да заеме в Османската империя.

Валиде султанката е ключовата фигура в харема – тя е покровителка на семейството и се занимава с ежедневното функциониране на институцията. Нейната основна задача е да се грижи за интересите на династията и своя син. Това понякога довежда до сблъсъци с някои от фаворитките на султана. Пример за това е конфликтът между властващата Сафие султан, майка на Мехмед III (1595-1603), и майката на шехзаде Махмуд. Спорът приключва с екзекуцията на принца.

Ръководната роля на валиде султанката като най-важен и могъщ член на харема се потвърждава от големината и великолепието на нейните покои30, както и от броя на слугите.31 Тя е единствената представителка на харема без династическа кръв, която има и запазва правото си да носи титлата „султан“.32 Друго доказателство е дневната издръжка (mевасиб), изплащана от хазната, която е и най-високата в империята. Например, Нурбану, съпруга на Селим II (1566 - 1574) и първата управляваща валиде султан, получава дневна издръжка от 2000 аспри, а следващата Сафие султан, майка на Мехмед III (1595 - 1603), получава 3000 аспри. За сравнение „джобните пари“ на султана възлизат на 1001 аспри, дневната надница на мюфтията е 750 аспри, на кадиите на Румелия и Анадола съответно по 579 и 563 аспри и на везирите по 1000 аспри. Лесли Пиърс, сравнявайки дневните пари на все още принца Сюлейман с издръжката на майка му от това време, изказва тезата, че има зависимост 1:3 между двете суми в полза на валиде султанката.33 Освен това майките султанки разполагат и със земи, дворци, концесии на данъци и т.н.34 Паричната обезпеченост им дава възможността да печелят престиж, привърженици и лоялност чрез „рушвети“ и интриги. От средата на XVI в. нататък пък става популярно строителство на обществени комплекси в Истанбул,35 което е начин да се спечели благоволенieto на поданиците. Майката на султана се превръща в най-честваната публична фигура след тази на падишаха, нейния син.36

Една от най-интересните и известни личности на харема е Хюррем султан, позната на европейците като Роксолана. С нея се свързват много от промените, настъпили в структурата на институцията, както и началото на т.нар. период на Женския султанат (XVI – XVII в.). „Кариерата“ на Хюррем на съпруга (без брак) започва с раждането на първото дете през 1521 г. и приключва със смъртта през 1558 г., което времево обхваща почти цялото управление на Сюлейман I. Тя успява да разбие три ранни традиции в харема – статута на наложница, „една майка – един син“ и заминаването на

майката на принца в провинциалното му назначение. Както бе споменато по-рано в текста, тя е първата носителка на титлата „хасеки“ и въпреки огромната си власт тя никога не става „валиде султан“, защото умира преди синът ?

да се възкачи на престола. Хюррем успява да стане законна съпруга на Сюлейман I, което е прецедент – султанът да освободи наложница и да се ожени за нея.³⁷ Това на практика прави падишаха моногамен, което е нечувано за историята на Османската династия.³⁸

Хюррем вероятно е родена в Западна Украйна, тогава част от Полша, под името Александра Лисовска. Тя е дъщеря на свещеник от Рутения, отвлечен от татарите близо до Лвов. Името „Хюррем“ се превежда като „весела“. Не се знае кога точно тя става част от харема на султана, но е възможно да му е била подарена по повод възкачването му на престола.³⁹ Изкачването ? в йерархията трябва да е било бързо, предвид че тя ражда първото си дете Мехмед през 1521 г., а Сюлейман I заема трона през 1520 г. Хюррем дарява султана с още четирима синове и една дъщеря.⁴⁰

(adsbygoogle = window.adsbygoogle || []).push({});

Веднъж установила се като султанска съпруга, Роксолана започва да изразява властта си по различни начини. След като получава разрешение от падишаха, Хюррем основава свой вакъф (фондация) в Йерусалим през 1522 г. Тя изгражда комплекс за нуждите на бедните мюсюлмани, който включва жилище за мюсюлманските пилигрими, джамия, хан и имарет.⁴¹ Комплексът също разполага със стаи за учащи и кервансарай.⁴² В Истанбул архитектът Синан (Mimar Sinan – най-известният османски архитект) по поръка на Хюррем построява в квартал „Аксаaray“ третият по големина комплекс в столицата – след тези на Мехмед II и Сюлейман I, „Аврет пазаръ“ („Женски пазар“), преименуван впоследствие на „Хасеки“. Той се състои от джамия, медресе, имарет, начално училище, болница и фонтан и е свидетелство за високия статут на Роксолана.⁴³

Хюррем също така се занимава и с дипломатия, като има контакти със Сефивидите и с Полша. Говори се, че запазването на мира между Османската империя и крал Жигмунд I Полски (1506 - 1548) се дължи в голяма степен на Роксолана. Тя е била отговорна за информирането за мирните намерения на султана и размяната на подаръци.⁴⁴ Участието на Хюррем в дипломатическите отношения не е революционно, но павира пътя на валиде султанките през следващите години към намесата им в дипломатията на страната – например, отношенията между Сафие султан и кралица Елизабет I (1558 -

1603).45

Роксолана упражнява своята власт и влияние и като съветник на султана. Докато Сюлейман е на поход, Хюррем изпълнява две важни задачи: от една страна, тя информира съпруга си за случващото се в двореца и града, а от друга страна, тя е сигурна комуникационна връзка между него и подчинените му управници в столицата.⁴⁶ Нейното влияние върху султана и привързаността на падишаха към Роксолана обаче не са били възприемани положително от османците, като те дори я наричат вещица. Негативният ? образ допълнително се затвърждава с екзекуцията на най-големия син на Сюлейман I Мустафа. Обществото съзира заговор между султанката и нейния зет (и бъдещ велик везир) Рюстем паша срещу принца.⁴⁷

Главната задача на „хасеки“ е да опази живота на своя шехзаде (принц). Роксолана използва силата и влиянието си, за да убеди султана да пощади сина им шехзаде Беязид. Младият принц е спасен и е назначен на пост в Кютахия.⁴⁸

След смъртта на Хюррем мястото ? се заема от Михримах, нейната дъщеря. Въпреки че не е нито „хасеки“, нито „валиде“ султан, тя наследява майка си и става довереница на своя баща, подтиквайки го да се насочи към Малта, изпращайки му новини и предавайки писма, когато той не е в столицата.⁴⁹

Другата личност, която е обект на изследването, е тази на Махпейкер Къосем султан, при която Султанатът на жените достига своя апогей. Тя не е толкова позната на Запада като Хюррем, но е изключително популярна сред османците. Изненадващо обаче кариерата ? на валиде султанка е слабо документирана.⁵⁰ Въпреки това нейните политически умения и интелигентност карат някои учени като Люис Томас да я определят като „централна фигура и доминираща личност в Султаната на жените“.⁵¹

Махпейкер Къосем султан е фаворитка на султан Ахмед I (1603 - 1617) и майка на поне три дъщери и четирима синове, сред които двама султани. Смята се, че тя е с гръцки произход. Името „Махпейкер“ („с лице на луна“ в превод) ? е дадено като наложница, а впоследствие тя получава прякора „Къосем“. Той може да се свърже с гладката ?

кожа (от думата „къосе“) или с независимия ?

характер (от „къосем“ – лидер, свободен).⁵²

Когато Мурад IV (1623 - 1640) се възкачва на престола, той е само на 12 години. Поради незрялата си възраст той не е неспособен да бъде самостоятелен владетел и това довежда до нуждата неговата майка Къосем да поеме ролята на регент. Тя дели тази служба с великия везир, когото междувременно е подпомогнала със запаси за армията. Заради властта на Махпейкер се смята, че невръстният султан е просто играчка в нейните ръце, докато тя диктува политическите дела.⁵³

След смъртта на Мурад IV през 1640 г. османският трон е зает от неговия брат Ибрахим I (1640 - 1648), наричан още „Дели“ (луд). Въпреки че е на 24 г., когато става султан, той не може да е самостоятелен владетел заради психическото си заболяване. Ибрахим I е прекарал години в „Кафеза“⁵⁴ в страх да не бъде екзекутиран от своя брат Мурад.⁵⁵ Още веднъж на Къосем ? се отдава възможност да упражни своята власт над некомпетентния султан и индиректно да управлява империята като негов регент. За трети път тя влиза в тази роля след свалянето от престола на падишаха и възкачването на нейния 7-годишен внук Мехмед IV (1648 - 1687).

По време на трите си регентства Къосем султан се радва както на мирно сътрудничество между нея и великите везири, така и на конкуренция с тях. Отношенията ? със султаните също следват една непостоянна крива. И двамата ? сина стават нетърпеливи към контрола, който тяхната майка упражнява върху тях като регент. Недоволството на Мурад IV по отношение на Къосем се наблюдава около 1628 г., когато той е на 16 години и осъзнава, че сред неговите предци вече е имало самостоятелни владетели или отишли да управляват провинции. Ибрахим I, който идва на престола по случайност, също се опитва да се еманципира от своята майка. Султанът излиза от контрола на Къосем и великия везир Кеманкеш Кара Мустафа паша, като дори екзекутира способния държавник през 1644 г.⁵⁶ По отношение на майка си пък Ибрахим I планира да я пропъди на о. Родос, но намесата на неговите фаворитки – хасеки султанките, осуетява плана. В крайна сметка тя е изпратена на заточение в близост до двореца.⁵⁷ Тази случка е показателен факт за влиянието, което валиде султанката има в харема.

След разрива между султана, Къосем и великия везир в империята настъпва фискален и военен хаос⁵⁸, което довежда и до решението за свалянето чрез преврат на Ибрахим I. То се случва със знанието и одобрението на неговата майка.⁵⁹ Тя провежда и също своеобразна кампания в името на династията, за да припомни на политиците необходимостта от лоялност към наследниците на Осман.⁶⁰

Кьосем отново възвръща контрола си над империята при следващия невръстен султан Мехмед IV. Тогава обаче тя има конкурентка за поста на регент – майката на падишаха Хатидже Турхан. В крайна сметка фигурата на старата валиде султанка (B?y?k Valide Sultan) е предпочетена заради богатия ? политически и управленски опит.⁶¹ Нейните политически отношения със съюзниците ? сред държавниците и еничарите също са от значение за това решение.⁶²

В следващите години между свекърва и снаха назрява конфликт, който в крайна сметка завършва с убийството на Кьосем. До това се стига, когато възрастната валиде султанка решава да замени невръстния султан с друг свой внук, чиято майка е по-податлива на контрол. Една от прислужниците на Кьосем, Мелике хатун, издава на Турхан султан тези планове и това довежда до екзекуцията на възрастната валиде султанка на 02.09.1651 г.⁶³ Когато смъртта ? става публично достояние, хората затварят столицата за тридневен траур.⁶⁴

Тази популярност на Кьосем сред масите може да се обясни освен с нейната политическа дейност, така и с благотворителната. Благотворителността се възприема като мерило за финансовото измерение на властта на валиде султанката. Кьосем султан предприема много акции, сред които е подпомагането на момичета сирачета, които не могат да се омъжат вследствие на липсата или незначителна зестра, да се задомят. Освен това тя построява джамия в „Юскюдар“ на азиатския бряг на Истанбул. Кьосем изгражда също огромен хан в търговското сърце на столицата – „Валиде хан“.⁶⁵ Други дейности на валиде султанката са свързани с подsigуряването на вода за пилигримите, пътуващи към Светите земи, ежегодното даряване на дрехи и обувки за бедните в Мека и Медина, раздаване на стипендии през свещените месеци и т.н. Интересен факт е, че всяка година през месеца Реджеп тя се дегизира и освобождава длъжници и други криминално проявени (с изключение на убийците), плащайки техните дългове.⁶⁶

През своя значително дълъг живот Махпейкер Кьосем султан тя успява да комбинира ролята на умел политически играч със задълженията на валиде султан (осигуряване на защита и продължение на династията). Тя е наследена от своята снаха Хатидже Турхан султан, след която настъпва краят на Султаната на жените.

(adsbygoogle = window.adsbygoogle || []).push({});

През XVI и XVII в. управляваната от мъже Османска империя е разтърсена от намесата на жените от харема в политическите дела. Започва се от промяна в реда на султанското домакинство, преминава се през институционализирането на пространството, за да се стигне до участието на валиде султанките като регенти в управлението на страната. Две от най-колоритните личности на този период са Хюррем султан и Къосем султан – с първата започват промените в харема, а с втората се свързва апогеят на властта на султанките. Дали тази променена роля на жените се дължи на благоприятно стечение на обстоятелствата – невръстни или психически нестабилни наследници, или изцяло на личностните характеристики на фаворитките, не може да се каже със сигурност. Едно е сигурно обаче – те завинаги оставят своя отпечатък в историята на доминираното от мъжете османско политическо и социално пространство.

1Emeritz, P. *Feminine Power in the Ottoman Harem*. – In: *Binghamton Journal of History*. New York, 2013, с.1

2Този период се среща и като „Султанат на жените“. Терминът е използван за първи път от Ахмед Рефик в началото на XX в.

3През 1517 г. султан Селим I Явуз (1512 - 1520) покорява Мамелюкския султанат.

4Peirce, Leslie P. *The Imperial Harem: Women and Sovereignty in the Ottoman Empire*. New York, 1993, с. 3 – 5

5Пак там, с. 5

6Пак там

7Пак там, с. 114

8Пак там, с. 3

9Пак там, с. 30

10Осман бей Кабръзълъ Зааде. Турците и техните жени. Султанът и неговият харем. София, 1992, с.156

11Davis, F. The Ottoman Lady: A Social History from 1718 – 1918. New York, 1986, с. 105

12Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с. 31

13„Гьозде“ в превод от турски език означава „в окото“, т.е. забелязана от султана.

14Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с. 124

15Пак там, с. 124

16Пак там, с. 41

17Пак там, с. 230

18Хасеки султан – фаворитка, главна наложница на султана. Вж. в Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с. XIII

19Пак там

20Старият дворец запазва политическото си и церемониално значение, ставайки свидетел на много сватби на принцеси, както и дом на бивши валиде султанки като например майката на Мехмед III (1595 - 1603) Сафие султан. Вж. Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с. 123

21Пак там, с. 119

22Quataert, Donald. Ottoman Empire, 1700-1922. New York, 2005, с.43

23Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с.119

24С термина кетхуда (кехая) са означавани най-различни служби в Османската империя. Най-общото му значение е „представител“, „пълномощник“, „заместник“. Вж. Нешри, М. Огледало на света. История на османския двор. В по-късния период на Османската империя тази длъжност е заменена с тази на „хазнедар уста“.

25Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с. 125

26Също се среща и като „гъозде“

27Осман бей Кабръзълъ Зааде. Цит. съч., с.153

28Пак там, с.156

29Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с. 231

30Повече информация за покоите на валиде султанката вж. в Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с.136 – 139

31Осман бей Кабръзълъ Зааде. Цит. съч., с. 153 – 154

32Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с. 18

33Пак там, с. 126 – 127

34Повече по темата за приходаиизточниците на валиде султанките вж. Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с. 212 – 216

35По темата за стрителството вж Thys-Senocak, Lucienne. Ottoman Women Builders: The Architectural Patronage of Hadice Turhan Sultan, Vermont, 2006 и Thys-Senocak, Lucienne. The Yeni Valide Mosque Complex of Eminonu, Istanbul (1597-1665): Gender and Vision in Ottoman Architecture. – In: Women, Patronage, and Self-Representation in Islamic Societies. Albany, NY, 2000, с. 69-89

36Peirce, Leslie P. "Beyond Harem Walls: Ottoman Royal Women and the Exercise of Power. – In: Gendered Domains: Rethinking Public and Private in Women's History. (ed. Dorothy O. Helly

and Susan M. Reverby).New York, 1992, с. 47

37Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с. 61 – 62

38Yermolenko, G. Roxolana: “The Greatest Empress of the East”. - In: Muslim World, 95, 2 (2005), с.233

39Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с. 58 – 59

40Yermolenko, G. Цит. съч., с..233

41Peri, O. Waqf and Ottoman Welfare Policy: The Poor Kitchen of Hasseki Sultan in Eighteenth Century Jerusalem. – In: Journal of the Economic and Social History of the Orient ,35, no. 2, 1992, с. 169-170

42Singer, A.The M?lknames of H?rrem Sultan’s Waqf in Jerusalem. – In: Muqarnas, 14, 1997, с. 97

43Yermolenko, G. Цит. съч., с. 237

44Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с. 220 – 221

45Пак там, с. 219.

46Пак там, с. 63-65.

47Yermolenko, G. Цит. съч., с.236

48Shaw, Stanford J. History of the Ottoman Empire and Modern Turkey. New York, 1976, с. 109

49Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с. 65

50Пак там, с. 244

51Thomas, Lewis V. A Study of Naima. New York, 1972, с. 15

52Tezcan, B. The Debut of K?sem Sultan's Political Career. – In:Turcica, 40, 2008, с. 347-348

53Thomas, Lewis V. Цит. съч., с.15

54Кафезът е специално отделение в рамките на харема, където са изпращани достигналите зрялост принцове от XVII в.

55B?rek?i, G. Ibrahim I. – In: Encyclopedia of the Ottoman Empire (ed. Agoston, G. & B. Masters). New York, 2009, с. 262

56Peirce, Leslie P. The Imperial Harem..., с. 244 – 246

57Пак там, с. 246

58Пак там, с. 250

59Пак там, с. 264

60Пак там

61Пак там, с. 250

62Пак там, с. 251

63Пак там, с. 252

64Пак там

65Пак там, с. 208 – 209

66Пак там

Кирила Г. Атанасова

Източник: istorianasveta.eu

